

DİN, DİNDAR, DİNDARLIK: ÖZELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

**RELIGION, RELIGIOUS, RELIGIOUSNESS:
A SELF-CRITICAL EVALUATION**

Doç. Dr. Abdülcelil BİLGİN*

Özet

Din ve dindarlık olgusu, dindar için bir yaşam manzumesi belirler. Dindara düşen, bağlı bulunduğu dinin ilkelerine göre yaşamaktır. Farklı dinlere bağlı dindarların dindarlıkları yahut ne kadar dindar oldukları tartışılması gereken bir konudur. Bu makaleye göre, dindarların çoğunun tutum ve davranışı dindarca değildir. Bu durum, dinlerin yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Din, Dindar, Dindarlık

Abstract

The fact of religion and religiousness determines systems of life for religious people. The duty of religious people is to live in accordance with his/her religion. The religiousness of the follower of different religions or how they are religious people is a questionable case. To this article, many of religious' attitude and behaviors are not suitable for religion. This situation brings about the misunderstanding of religions.

Key Words: Religion, Religious, Religiousness

* Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, a.bilgin@alparslan.edu.tr

Din, Dindarlık ve Dindar

Etimolojik açıdan *yol, kanun, hukuk, hüküm, hesap günü* gibi birçok anlama gelen din kelimesinin terim anlamları, bu çalışmamız açısından daha önemlidir. Dolayısıyla dinin terim olarak ne ifade ettiğine dair bazı tanımlarla işe başlamak daha doğru olacaktır. Ardından dindar ve dindarlık kavramları üzerinde durmaya çalışacağız.

Kısaca tanımlamak gerekirse *din*, insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu demektir. Diğer bir ifadeyle din, hayatı çepeçevre kuşatan, belirli kural, emir ve yasakları bulunan, bu bağlamda dindarlık perspektifleri sunan, dindarlarına değişik / çeşitli direktifler veren ve sınırları bazen esnek bazen sert bir şekilde çizilmiş bir yaşam tarzı, bazen statik bazen dinamik hayat döngüsü sunan, değişik yaşam alanlarında davranış biçimleri öngören öğretiler bütünüdür. Kur'an'a göre din, insanın zihinsel işlevlerini / inanç ve düşüncelerini, tutumlarını, davranışlarını / ibadetlerini ve sosyal yapılarını / cemaatler v.b. organizasyonlarını belirleyen bir sistemdir. Buna göre Tanrı fikrine yer versin veya vermesin, metafizik değerlere sahip olsun ya da olmasın insanın düşünce dünyasında ve hayat döngüsünde belirleyici olan her sistem dindir. Kur'an, insanlar için temelde iki dinden bahseder. Bunların birincisi, Allah'ın insanlar için seçtiği ve razı olduğu İslam, diğeri ise İslam'dan gayrı din veya dinlerdir. Kur'an'da, sadece İslam'ın insanları doğruya ve kurtuluşa erdireceği, diğer dinlerin ise makbul olmadığı anlatılır (Al-i İmran 19, Maide, 3, Gündüz, 1998, Çalışkan, 2002).

Dindar ise, bağılı bulunduğu dinin emir ve yasaklarına hakkıyla uyan, dinine kuvvetle bağılı olup gereklerini yerine getiren kimse demektir. Başka bir ifadeyle dindar, mensubu olduğu dinin inanç, ilke, pratik ve sembollerini içselleştirip bunları tutum ve davranışlarında sergileyen kişidir (Ayverdi, c.I, s. 726, Kurt, 2009). Dolayısıyla bir kişinin dindar olduğu vurgulandığında, onun kendi inanç alanı içindeki bireysel gerçeklik durumu hakkında kanaat sahibi olunmaktadır. Çünkü inancın ruhsal ve fiziksel işaretleri içinde birey, kendi sosyal konumundan hareketle tanrısal gerçekliğe bağlanmakta, gündelik hayatın bütün etkilerini üzerinde taşıyan bir gerçeklik teması içinde dini, yaşamının fonksiyonel bir göstergesi haline getirmektedir (Subaşı, 2014).

Dindarlığı, dindar olma, kişinin herhangi bir dinsel yapıya bağılı olma ve dinin emirlerini gayretle yerine getirme durumu, kişinin mensubu olduğu dine ait inanç, ibadet ve sembollere ilişkin kabul, yoğunlaşma ve meşgul olma derecesi olarak tanımlayabiliriz (Ayverdi, c.I, s. 726, Kurt, 2009, Gündüz, 1998). Dindarlık, insanın iman-amel temelinde ortaya koyduğu dinî tutum, deneyim ve davranış biçimini, yani dinî yaşantıyı veya dindarca hayatı; inanılan dinin emir ve yasakları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe / duygu, ibadet, etki, organizasyon gibi boyutları olan bir olgu olarak anlaşılabilir (Okumuş, 2006). İslam söz konusu olduğunda dindarlıktan kastedilen, onun

takvanın türlü biçimleriyle kayıtlı olmasıdır. Bununla beraber dindarlığın kişisel inanç ve yorumlara paralel olarak subjektiflik arz ettiği de söylenebilir (Subaşı, 2014).

Bu tanımlardan edindiğimiz perspektifle; dinin bir takım ilke, kural ve uyulması gereken emirler, yasaklar bütünü; dindarlığın dindarda somutlaşması gereken bir tutum, bir yaklaşım tarzı olduğunu söyleyebiliriz. Bir bakıma din ve dindarlık, kendi irade ve tercihiyle dindar olmayı benimseyen kişiye hayatını nasıl devam ettirmesi gerektiğine dair bir çerçeve ya da sınır çizmiş olmaktadır. Din, zor ya da baskıyla benimsenen bir olgu olmadığına göre, bile isteye dindar olmayı yeğleyen kişilerin benimsedikleri dinin ilke ve kurallarına uymaları gerektiği açıktır. Aksi takdirde din, dindar ve dindarlık gibi değerlerin özgül ağırlıklarını yitirmeleri söz konusu olacaktır. Dolayısıyla din ve dindarlığı önemseyen samimi dindarların ciddi sorumluluklar taşıdığını söyleyebiliriz. Zira dindar, hem bağlı bulunduğu dinin gereklerini ifa etmekle hem de dindarlığın gerektirdiği nitelikleri taşımakla ve temsil etmekle mükelleftir. Burada sadece bir dinden yahut İslam'dan bahsetmediğimizi, anlattıklarımızın bütün din, dindar ve dindarlıklar için geçerli olduğunu düşündüğümüzü belirtmekte yarar görüyoruz.

Farklı Din ve Dindarlıklara Yönelik Tutumlar

Kanaatimizce farklı dinlere bağlı dindarların, birbirlerine, birbirlerinin din, inanç ve ibadet şekillerine karşı sergileyecekleri tutum ve davranışların nasıl olması gerektiği oldukça önemlidir. Bu konudaki olumsuz tavırların meydana getirdiği kırılğan vasatın, birçok gereksiz tartışmaya, kavgaya hatta savaşımlara neden olduğunu bilinmektedir. Bizce bir inancı kabul etmemek oldukça doğaldır ve çoğu kez olması gereken bir şeydir; ancak herhangi bir inancı kabul etmemenin yegâne sonucu onun mensuplarıyla kavga etmek değildir.

Bağlı bulunduğumuz dini merkeze alarak diğer dinlerin bazı uygulama, ritüel, figür ya da kültleri nedeniyle ciddiye alnamayacaklarını, yozlaştıklarını, orijinlerinden uzaklaştıklarını; hatta gültünç olduklarını düşünebilir ve bu yargılarımızda haklı da olabiliriz. Ancak bu, bize göre böyledir ve bizi bağlar. Önemli olan hangi dine inanılıyorsa inanıl-sın, o dinin kendi mensubunun dinini nasıl gördüğüdür. Zira ciddi hiçbir dindar, saçma, yoz, anlamsız ve gültünç olduğunu kabul ettiği bir dinin mensubu olmak istemez ve her dindara göre kendi dini mukaddestir, saygındır. Zira kişilerde, ne ve nasıl olursa olsun düşünce, kanaat, eğilim, inanç ve bütün bunların ete kemiğe bürünmüş pratiklerini mantığa bürüme tavrı vardır ve herkes saydığımız bu unsurları bir şekilde kabul edilebilir / inanılabilir görmektedir. Bu nedenle birçok negatif özelliğe sahip olduğunu kabul ettiğimiz ve haklı olarak reddettiğimiz bir dini ve dindarını aşışılama, horlama v.b. hakkımız bulunmamaktadır. Herhangi bir inanca yönelik horlayıcı tavırların bir bumerang gibi misliyle karşılık bulacağı unutulmamalıdır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in En'am 108. ayetinde, Allah'tan başka ilahlık makamına yükseltelen şeylere karşı kötüyeyici / horlayıcı ifadeler

kullanılması yasaklanmaktadır.¹ Buradan hareketle aşağılayıcı bir tavır içinde olanların kendi dinlerini de aşağılama, alay ve eğlence nesnesi yapmış olacakları aşikârdır. Söz konusu Müslümanlar ve ilahları Allah olunca, daha dikkatli olunması gerekeceği izahından varestedir. Zira Müslüman inancına göre Allah'tan başka tapınılan tüm ilahlar batıldır. Batıl olduğu kabul edilen ilahlara yönelik sarf edilecek kötü sözlerin misliyle yegâne ma'bud Allah'a dönmesi, yanlış değil doğruyu yaralayacaktır. Dolayısıyla karşılıklı küfürleşmeden müşrikler / kâfirler değil Allah'a inananlar zarar görecektir. Aslında bu durum, sadece Allah'a inananlar için değil; inandığını / tapıtığını hak kabul eden herkes için geçerlidir. Zira tapıtığını hak kabul eden kişinin batıl kabul ettiği bir tanrıya kötü sözler söylemesi, aynı nitelikteki sözlerin kendi tanrısına dönmesine neden olacak ve kendince hak kabul ettiği ma'bud, olumsuz ifadelerin muhatabı olacaktır. Yani bu işten sadece batıl kabul edilen tanrı değil, hak kabul edilen Tanrı da zarar görecektir. Bu vesileyle, inancı / dini ne olursa olsun herhangi samimi bir dindarı kötü davranış ve ifadelerin nesnesi haline getirmenin pozitif sonuçlar üretmeyeceği açıktır.

Yeryüzünde Hz. Âdem'den günümüze ilahi, milli, ilkel v.b. birçok din var olmuş bu çerçevede farklı dindarlık perspektifleri ve dindar tipolojileri oluşmuştur. Doğal olarak her din, dindarlarına emir ve nehiy parantezinde zikredilebilecek inanç esasları, günlük, haftalık, aylık, yıllık periyodik / rutin ibadetler, helaller, haramlar dikte etmiş, dokunulmazlar ve kutsallar belirlemiştir. Keza her dinin ilah / ilahları, kutsal metinleri ile mekânları, dinsel makamları, temel hedefleri, festivalleri / bayramları ve sembolleri bulunmaktadır. Örneğin Hinduizm'de bir fenomen olarak kutsal inek kültüne gösterilebilecek her türlü saygı, sevgi v.b. pratik ya da duygusal pozitif yaklaşımlar, dindarlığın en önemli alamet-i farikalarındandır ve her dindar Hindu'nun bu külte karşı ifa edilmesi elzem sorumlulukları bulunmaktadır. Öyle ki metropollerin ana caddelerinde kimsenin karışmadığı serbestçe dolaşan ineklerle karşılaşmak mümkündür. Zira o, birçok mistik kudrete sahiptir ve Hindu, ineğe rastladığı gün talihinin açık olacağına inanır. Dahası ineği görmek, bir azizin duasına mazhar olmaktan daha aşağı değildir; onu selamlama bahtiyarlığına erişmek kişinin dualarında dilediklerine erişmesine vesiledir. Hindu, ambarına giren ineğe ses çıkarmaz; aksine bunun bereket ve uğur getireceğine inanır (Aydın, 2010, Çağdaş, Hindistan'da İnek Kültü ve...). Her Hıristiyan, baba, oğul ve kutsal ruh adı altında üç

1 En'am 108. Ayetin, Mustafa Öztürk tarafından Yapılan çevirisi şöyledir: Müşriklerin Allah'tan başka ilahlık/tanrılık yakıştırdıkları şeyler/putlar hakkında kötü/hakaretamiz sözler söylemeyin. Aksi halde onlar da öfkeye kapılıp taşkınlık ve densizlikle Allah hakkında kötü sözler söylerler. Biz her ümmete [tıpkı bu müşrik toplumda görüldüğü üzere,] yanlış inanç ve uygulamalarını güzel gösterdik. Ama sonunda hepsinin varacağı yer, tek gerçek rableri olan Allah'ın huzurudur. İşte o zaman, Allah onlara yaptıkları her şeyi tek tek bildirecek ve hak ettikleri karşılığı verecektir. (Öztürk, 2013)

En'am 108. Ayetin nüzül sebebi ile ilgili olduğu rivayet edilen olaylardan ikisi şöyledir.

Müşrikler, ey Muhammed ya ilahlarımızı ayıplamaktan, küçümsemekten ve horlamaktan vazgeçersin ya da biz de senin rabbini hicvederiz, dediler. Bunun üzerine Allah, müşriklerin ilahlarına yönelik kötü sözler sarf edilmesini yasakladı.

Müslümanlar kâfirlerin putlarına kötü sözler söylüyorlardı. Onlar da Müslümanlara mukabelede bulunarak Allah'a karşı kötü sözler sarf ediyorlardı. Bunun üzerine Allah Müslümanlara, rablerini bilip tanımayan insanların Allah'a kötü sözler söylemelerine neden olmayı yasakladı. (Vahidi, 1988)

unsur / uknumdan teşekkül etmiş tekbir tanrı inancı şeklinde formüle edilen, kendilerince de akılla kavranamayan ancak imanla idraki mümkün olan teslis akidesine inanmakla mükelleftir. Keza Hıristiyanlığa giriş seremonisi olarak takdim edilen vaftiz, bu dine girmeye aday kişileri bekleyen bir ritüeldir. Yahudi inancına göre on emir², Hz. Musa'nın dininin temel ilkelerini oluştururken (Gündüz, 2007); günümüz İsrail devletinin bayrağında da bulunan *Davut yıldızı* bu dininin en yaygın sembolüdür. Keza literal olarak topolanma yeri anlamına gelen ve Yahudilerin, dini eğitim, tartışma, ibadet gibi amaçlarla bir araya geldikleri Sinagog önemli bir toplum merkezi olarak kabul edilmektedir. (Aydm, 2010). Son olarak Müslümanların da ifa etmesi lazım gelen ibadetleri; doğruluk, emanete sadakat, güvenilirlik, boş sözlerden kaçınmak gibi uyulması gereken ahlaki kuralları, iman edilmesi zorunlu temel inanç esasları bulunmaktadır. Saydıklarımız dışında kalan ilkel yahut gelişmiş bütün dinlerin dindarlarına yönelik emir, nehiy ve istekleri mutlaka bulunmaktadır.

Herhangi bir dine bağlı dindara göre, yukarıda yer verdiğimiz farklı dinlere ait değişik inanç ve ibadet formlarından bir kısmının gerçekten de makul olmaması kabul edilebilir bir şey olmakla beraber, söz konusu dindarın, başkası için kutsal, kendisine göre akıl dışı olan inanç biçim ve biçemlerini istihza konuları haline getirmesi kabul edilebilir bir tutum değildir.

Yeryüzünde hayat bulan dinler, biteviye her zaman ve mekânda kesintisiz ve artan bir ivmeyle insanların ilgisine mazhar olmamışlardır. Süreç bazen dinlerin lehine işlediği gibi bazen de aleyhine işlemiştir. Bu nedenle olsa gerek insanlık, tarih boyunca birçok dine şahitlik etmiş olmasına rağmen varlığını günümüze taşıyan ve kayda değer dindar kitlesi meydana getiren din sayısı fazla değildir.

Genel olarak dinlerin karşılaştığı kader / tehlike, bir süre sonra dindarlarınca tahrip / tahrif edilmeleri ve özlerindeki öğretilerde değişiklikler meydana gelmesi, en azından aşırı yorumlar sayesinde yanlış anlaşılmaya neden olacak hale gelmeleri olmuştur. Dinler, bir süre sonra ilk zamanlarındaki bütünlüklerini yitirerek çeşitli bölünmelere maruz kalırlar. Kendi içlerinde çeşitli gruplara / akımlara / mezheplere bölünürler. Bunların bir kısmı sahih / otantik / ortodoks; diğerleri muhalif / heterodoks / harici olarak kabul edilirler.

2 Yahudi inancına göre Tanrı'nın iki levhaya yazılmış olarak Musa'ya verdiği, Yahudiliğin temel ilkelerini oluşturan on emir şunlardır oluşmaktadır:

- 1- Seni Mısır diyarından, esaret evinden çıkaran Tanrı benim. Benden başka Tanrın olmayacak.
- 2- Put yontup ona tapmayacaksın.
- 3- Tanrı'nın adını boş yere ağzına almayacaksın.
- 4- Haftanın altı günü çalışıp yedinci günde, Rabbine tahsis edilmiş genel dinlenme günü olan Cumartesi gününde dinleneceksin. O gün sen, oğlun, hizmetçin ve hayvanların hiç çalışmayacaksınız.
- 5- Baba ve annene saygılı olacaksın.
- 6- Öldürmeyeceksin.
- 7- Zina yapmayacaksın.
- 8- Çalmayacaksın.
- 9- Komşunun aleyhine yalancı şahitlik yapmayacaksın.
- 10- Komşunun evine tamah etmeyecek, onun eşine, kölesine, cariyesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin. (Gündüz, 2007).

Mezkûr bölünmeler o kadar ileri boyutlara varır ki heretik / sapkın akımların dahi ortaya çıkması kaçınılmaz olur. Böylece dindarların çabalarıyla (!) özünde sahih olan dinlerden sapkın akım ve mezhepler neşet etmiş olur. İlahi dinlerden Yahudilik ve esasında devamı kabul edilen Hıristiyanlık bu kadere en somut şekilde mahkûm olmuş örneklerdir. Bu iki dindeki istismara varan keyfi değişiklikler ve uygulamalar, onları ilahi olmaktan adeta çıkarmış, dindar üzerindeki olumlu etkileri gittikçe azalmış neredeyse yok olmaya yüz tutmuştur... Herhangi bir Hıristiyan yahut Yahudi'nin bu gün Tevrat ve İncil'in otantik metinlerine ulaşma imkânı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu iki dine mensup dindarların Tanrı ile vahyettiği metinler aracılığıyla iletişime geçme şansı yoktur. Bu nedenle onlar; ancak insan marifetiyle oluşturulmuş tali metinler aracılığı ile Tanrıya muhatap olabilme imkânına sahiptirler ki böyle bir muhataplığın sağlıklı olamayacağını söylemek mümkündür. Tali metinlerin doğal olarak birden fazla olması ve bunlar arasında farklılıklar bulunması bu dinlere mensup dindarların işlerini daha da zorlaştırmaktadır. Günümüzde Batılı toplumlarda açık bir şekilde fark edilen dejenerasyonun en önemli nedenlerinden birinin de aslında ilahi olan dinlerinin / kitaplarının, din adamlarının marifetiyle metamorfoza maruz kalmış olmaları ve neticede nerdeyse hiçbir kötülüğe karşı çıkmayacak duruma getirilmiş olmalarıdır. Bu durumda ilahi orijinli dinler, mensupları tarafından heva ve arzulara göre formüle edilmiş ve her türlü negatif pratiklere teşne hale getirilmiş olmaktadır. Bu olgunun, geçmişten günümüze gerek fertler gerek bazı gruplar, cemaatler tarafından İslam'a da uygulanmaya çalışıldığı, dahası İslam'ın da böyle bir sürecin mağduru haline getirilmek istendiği gözden kaçmamaktadır. Diğer bir ifadeyle İslam, tarih boyunca kendi dindarlarının bilerek veya bilmeyerek sergiledikleri söylem ve eylemleri nedeniyle itibarsızlaştırılma faaliyetlerine maruz kalmıştır. Son zamanlarda, birçok İslam ülkesinde görülen nevezuhur örgüt, camia, cemaat ve grupların gerek konvansiyonel gerekse modern yöntem ve enstrümanlarla sergiledikleri din ve insanlık dışı davranışların / eylemlerin, İslam'ın yararına olmak bir yana onun aziz imajına indirilen şiddetli darbeler olduğunu düşünüyoruz. Kaldı ki bu eylemlerin, birçok sübjektif nedene dayanmakla beraber gittikçe artan İslamofobiayı besleyen önemli muharriklerden olduğu da söylenebilir.

Müslümanlar, Din, Dindarlık Yahut Dinin Araçsallaştırılması

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki Müslümanların ve dini temsil makamında bulunanların olumlu ya da olumsuz davranışlarının üreteceği sonuçlar vardır ve bu sonuçlar sadece kendilerini bağlamaz, kendileriyle sınırlı kalmaz. Sergilenecek olumlu davranışların İslam'a yönelik ön yargıları bertaraf etmekle kalmayıp birçok kişide bu dine dair olumlu kanaatlerin oluşmasına sebep olması mümkündür. Aynı şekilde sergilenecek olumsuz tutum ve davranışların İslam hakkında asılsız, yanlış, sübjektif kanaatlerin oluşmasına neden olması da mümkündür. Olumsuz davranışlar ve bunların alışkanlık kazanması yahut ahlak haline gelen negatif eylemler, bir süre sonra bireylerin, din olgusunu, hayat

tarzlarını belirleyen bir özne olarak görmesinden öte onu nesneleştirmesine, araç haline getirmesine neden olabilir. Bu durumda din, her türlü dünyevi menfaatin, kapitalin, emperyal eğilimlerin aracı haline gelmiş olur. Dindar, hata yapabilir günah da işleyebilir; ancak olumsuz davranışların artması ve sürekli öncelenmesi, hata ve günahların kişide alışkanlık halini alması, bireyin dindarlık eksenini yitirmesine neden olabilir ki bu tafafisi zor belki de imkânsız sonuçlar doğurabilir.

Müslümanlara göre, ilahi dinlerin tamamlayıcısı ve sonuncusu olan İslam'ın başat referans metni Kur'an-ı Kerim, Cebrail (a.s.) in Hz. Muhammed'e vahyettiği halini ve otantikliğini muhafaza etmektedir. Buna göre Kur'an'da tek bir değişiklik dahi olmamış, o, herhangi bir tahrifat ve tahribata maruz kalmamıştır. Dolayısıyla Kur'an ve Sünnet'in / Hadis'in omurgasını oluşturduğu İslam, yegâne hak ve sahih din olarak kabul görmektedir. Hâl böyleyken ve Müslümanlar olarak, bağlı bulunduğumuz dinle övünüp dururken, İslam'a mensup olduğumuz için her aklımıza geldiğinde Allah'a hamd ederken, ilgili olumlu kanaatlerimizi devamlı dillendirirken; biz dindarların dinimize / inançlarımıza yönelik tutumu, samimiyeti nitelik olarak hem tartışmalıdır hem de üzerinde durulması gereken bir sorundur. Zira biz Müslümanların da diğer dinlere mensup dindarlara benzer şekilde çoğu zaman dini düşünüş, kanaat, yargı ve özellikle de davranışlarımızda İslam'la bağdaşmayacak pozisyonlara düştüğü sır değildir. Önünde Yürüyen Kur'an gibi bir örnekliliği şahsında bariz bir şekilde somutlaştırmış peygamber bulunan Müslümanların, bu gün gerek zihinsel üretimler gerekse de gündelik pratikler açısından dinini Allah için yaşayan ve bunun toplumsal etkilerini hissettiren kişiler mi oldukları yoksa herhangi bir Hıristiyan, Yahudi yahut putperestle mi benzeştikleri muhasebesi lazım gelen bir meseledir. Bir çok haramı ve günahı açık ve kolay bir şekilde özendirip işleyen, işleyenleri günahkâr olarak görmek bir yana sevimli birer model kisvesiyle sunan; bir çok haksızlığa ve usulsüzlüğe bulaşmakla kalmayarak bu durumu hem meşrulaştıran hem de *göz açıklık* veya *ayrıcalık* olarak algılayan ve o şekilde yansıtan; İslam'a it düşünce, davranış, figür, şiar ve sembolleri rahatlıkla ve çağdaşlık, modernite, rasyonalite v.b. gerekçelerle ilkel kabul eden, bunları istihza ve tekebbürle muaheze eden dindarların(!) mebzul miktarda bulunduğu ortadayken İslam'ın, mensuplarının ihanetiyle karşı karşıya olup olmadığı elbette ki üzerinde durulması lazım gelen bir sorundur. Biz dindarlarda, sadece yukarıda saydığımız negatif ve belirgin özellikler değil; mağdurlar üreten, adaleti aşındıran ve insan / kul hakları ihlallerine neden olan birçok örnek saymak mümkündür. Allah'ın bahsettiği imkânları bir süre sonra asıl sahibini unutarak istiğna ile kendi yetenek ve özelliklerine, kendinden menkul biricikliğine yoran; nail olduğu lutfü, bereketi, ihsanı, nimeti bölüşerek, yayarak, tedavüle sokarak çoğaltacağına, bunları başkası için külfete dönüştüren *kifayetsiz muhterislerin* tavırlarını, bir an için düşünüp Alak suresinde dile getirilen azgın, şımarık ve kibirli Ebu Cehil tavrıyla³ kıyaslamak gerekmez mi? Her ne kadar saydığımız

3 Şüphesiz insan, kendisinin hiçbir şeye muhtaç olmadığını varsayınca azar. Alak/6-7. Müfessirler, Alak suresinin 6. Ayetiyle başlayan bölümün Ebu Cehil ile ilgili olduğunu belirtirler. Bkz. Vahidi, 1988, Mevdudî, 1996.

bu tür davranışları sergileyen insanların dindarlıkları, dindar olup olmadıkları başlı başına bir sorun ve tartışma konusu ise de kavram kargaşasına dalmadan dindar olduklarını beyan eden insanlardan söz ettiğimizi belirtmekte yarar görmekteyiz.

...

Yukarıda bir kısmını dile getirdiğimiz; ancak bizlerde daha fazlasının bulunduğundan da emin olduğumuz negatif davranışların, din ve dindarlığı referans aldığımızda, bir dindara yakışmayacağı yeterince açıktır. Amellerimiz böyleyken bunlara yön veren düşüncelerimizin de nasıl ve ne durumda olduğu, üzerinde durulması gereken bir konudur. Başka bir ifadeyle fikir, düşünce, tasavvur ve niyetlerimiz açısından dindar / mü'min olup olmadığımız da oldukça önemlidir. Eşyaya bakışımızı düzenleyen düşüncelerimiz, olması gerektiği üzere dindarca mıdır? İç dünyamıza ve bunların dış dünyadaki tezahürlerine yön veren kuvvet, ruhumuz mudur yoksa diğer yarımız olan madde midir? İlişkilerimizi bilgi ve iyi niyet üzerinden mi yoksa dedikodu, yalan ve iftiralara yaslanarak mı gerçekleştirmekteyiz? Sosyal hayatta bize yön veren öncelikler nelerdir? Bunlar arasında din bulunmakta mıdır varsa sıralamada nereye düşer? Bir bütün olarak hayatımızı kuşatan olay, olgu ve eşyaya bakışımızı düzenlerken Allah'ı ne kadar işin içine katmaktayız? Bütün bunlarda, eğer Allah'ı olması gerektiği kadar belirleyici kılmamışsak, en az onun kadar belki de daha fazla başka belirleyicilere yer vermişsek yahut ona hiç yer vermemişsek, daha açık bir ifadeyle Allah'ın hakkına başka varlıkları ortak kılmışsak dahası Allah'a yaşamımızda nerdeyse hiç yer vermemişsek meydana çıkan tablo tevhit diniyle nasıl ve ne kadar uyumludur? Bu durumda Allah, kendisinin ve gönderdiği dinin ötelenmesine razı olur mu? Yukarıdaki soruları çoğaltmak elbette ki mümkündür. Kaldı ki hepimizin kendimize soracağımız genel ve özel / gizli sorularımızın bulunduğu da muhakkaktır.

Müslümanların bu durumda olmaları elbette ki üzücüdür; ancak daha üzücü olan şudur: Oryantalistlerden tutun da İslam'la herhangi bir şekilde arasına mesafe koyanlara, İslam hakkında yeterli bilgisi olmayanlara, gayr-ı müslimlere kadar birçok kişi, grup, kurum, kuruluş v.s. bilerek yahut bilmeyerek İslam'a dair yargılarını bizlerin olumsuz davranışları üzerine bina etmektedirler. Böylece yukarıda da değindiğimiz üzere bireylerin yaptığı yanlışlıkların doğurduğu sonuçlar, sadece kendileriyle sınırlı kalmamakta daha çok İslam dinine zarar vermekte ve olumsuz imajlarla gündeme gelmesine neden olmaktadır. Nihayetinde İslam, çoğunlukla kendi orijinal, otantik, gerçek özellik ve ilkeleriyle değil; dindarların sergilediği davranışlarla tanınıp yargılanmaktadır. İslam'ın, tasvip etmediği, haram ve günah kabul ettiği dindarların sergilediği davranışlarla gündeme gelmesi ve hedefe konması, buna neden olanların altından kalkabilecekleri bir sorumluluk değildir.

İslam'ın yanlış tanınmasına ve anlaşılmasına dolayısıyla gerçek imajıyla arz-ı endam etmesine engel olan biz dindarların savunulabilecek bir tarafı bulunmamaktadır; ancak

yeri gelmişken haddimizi aşarak da olsa kısa bir İslam savunusu yapmak yerinde olacaktır. Bizce herhangi bir din yahut inancı, o dine mensup ve inanca bağlı farklı insan katmanlarından hareketle kritik etmek, tartışmak ve nihayetinde yargılamak çoğunlukla bizleri yanlış sonuçlara götürecektir. Bir dini, inancı yahut dünya görüşünü kritik etmenin en sağlıklı yolu, onun ana metin ve referanslarından hareket etmek olmalıdır. Marksizmi, sermayedarların keselerine menfaat devşiren solcular; Hıristiyanlığı kilise ve manastırların izbe mekânlarında gayr-ı ahlaki davranışlar sergileyen rahip ve rahibeler üzerinden kritik etmek etik değilse; İslam Dinini de olumsuz davranışlarıyla öne çıkan mensupları, bürokrasinin farklı kademelerindeki dindarlar, ölçü ve tartıya hile karıştıran, işçinin alın terini sömüren esnaflar, adaleti çoktandır unutan yöneticiler üzerinden kritik etmek etik değildir.

Son olarak insanların, istikametten her türlü yanlışa saptığı dönemlerde onlara kurtuluş vesilesi olarak uzatılan tutamak hep din / İslam olmuştur. Dinler, insanlığı dinsizliğin gerici, mutaassıp, kokuşmuş, mürteci, bağınaz dünyasından kurtararak medenileştirmiş ve onları hem düşünce hem de hayat olarak ileri düzeye taşımıştır. Küresel perspektiflerle ve yeni bir ruhla tarihe müdahil olan İslam; Kur'an ve Sünnet gibi temel kaynakları, kültür ve medeniyeti, devasa geleneği, dinamik ictihad kurumu, müctehidlerin farklı ama tutarlı görüşleri sayesinde geçmişte insanlığı ayağa kaldırdığı gibi bu gün de her türlü eleştiri karşısında sabitkadem, dimdik ayakta durabilecek, sorulan soruları cevaplayabilecek, karşılaşılabilecek sorunları çözebilecek bir kabiliyettir. Bütün iş, iman ettiğini söyleyen biz dindarların, ciddiyetle ve içtenlikle yeniden, adamakıllı iman etmesine (Nisa, 136) bağlıdır.

Kaynaklar

Aydın, Mahmut, Anahatlarıyla Dinler Tarihi -Tarih, İnanç, İbadet- , Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010.

Ayverdi, İlhan, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2008.

Çalışkan, İsmail, Kur'an'da Din Kavramı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2002.

Gündüz, Şinasi, Yaşayan Dünya Dinleri, D.İ.B. Yayınları, Ankara, 2007.

Gündüz, Şinasi, Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.

Çağdaş, Kemal, Hindistan'da İnek Kültü ve Bu Kültürün Menşei Üzerine Bir Araştırma, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26.1239.14137.pdf>. Erişim, 17.11.2014.

Kur'an-ı Kerim

Kurt, Abdurrahman "Dindarlığı Etkileyen Faktörler", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dergisi Cilt: 18, Sayı: 2, 2009 s. 1-26, s. 2.

Mevdudî, Ebu'l-A'la, Tefhimu'l-Kur'ân, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996.

Okumuş, Ejder “Gösterişçi Dindarlık” Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, VI, 2006, sayı: 2.

Öztürk, Mustafa, Kur'an-ı Kerim Meali – Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri - , Düşün Yayınları, İstanbul, 2013.

Subaşı, Necdet, Din Sosyolojisi, Dem Yayınları, İstanbul, 2014.

Vahidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed, Esbabu'n-Nüzûl, Dar-u İbn-i Kesîr, Beyrut, 1988.